

TOLO MERCADAL

Reneix el teatre d'òpera a Maó

El Teatre Principal de Maó és, segurament, l'espai operístic més antic del país. Les parets aguanten una història que va començar el 1829 i que s'ha mantingut ininterrompudament fins avui. Ara, un projecte de reforma que ha durat quatre anys li ha tornat tota la seva fabulosa força escènica.

A l'esquerra, acabament de la façana principal del teatre després de la remodelació, en pedra de marès. A la dreta, dalt, any d'inauguració gravat sobre el frontís de la façana. A sota, escut de la ciutat de Maó, propietària del teatre.

El Teatre Principal de Maó és, segurament, l'espai operístic més antic del país. Mai no ha estat devorat per les flames, com marca la tradició tràgica i tòpica –literalment operística, per dir-ho amb redundància inevitable– de tots els escenaris lírics del món més importants. Les parets, per tant, aguanten una història que va començar l'any 1829 i que s'ha mantingut ininterrompudament fins avui. És un camí notabilíssim, però fet amb discreció i modèstia. Aquest teatre menorquí sempre s'ha man-

tingut dret, més o menys esplendorosament, des que el van inaugurar. Ara un projecte de reforma que ha durat quatre anys el fa llambregar fastuosament com una copa d'or.

L'Ajuntament de Maó, que n'és el propietari, ja n'ha presentat les obres de restauració, però la reobertura de les programacions artístiques encara es demorarà fins el juny de l'any vinent. La corporació treballa en un estudi d'usos del teatre. Vol que la gestió, a partir d'ara, sigui absolutament professional i que hi participin les

entitats ciutadanes vinculades d'alguna manera a les arts escèniques.

L'antiguitat del Principal de Maó és superior a la del Liceu de Barcelona (1847), que passa per ser la primera "catedral" operística del país. El teatre menorquí fou construït en un temps rècord: just en sis mesos, entre juny i desembre del 1829, se n'aixecaren els nobles murs de gust neoclàssic i se n'habilitaren el pati de butaques i les llotges dels tres pisos, més el galliner. De llavors ençà s'hi agombola un historial dens, plausible i absolutament admirable de quasi cent setanta-un any, malgrat l'enorme desconeixement que hom en té fora de l'illa.

Influx forà. No incorrerem en l'argument fàcil –vull dir inexacte i fals– d'atribuir a les dominacions angleses del segle XVIII l'aparició de l'òpera en aquest bocinet de terra isolada. És perfectament versemblant que Menorca, el primer terç del XVIII, fos el primer punt del país a fer-s'hi una representació operística moderna. La documentació històrica demostra que, molt poc temps després de l'estrena a Londres de la peça *The Beggar's Opera* (29 de gener de 1728),

s'esfenificava a Maó l'any 1733, en un Maó que just acabava de ser aleshores decretada nova capital menorquina de l'administració anglesa. És possible que l'obra hi arribés per a esbarjo de l'oficialitat colonial. Més referències documentals del mateix segle donen notícia d'una certa continuïtat d'aquesta mena d'espectacles; l'esmentada representació de la peça anglesa no fou un fet excepcional ni únic a partir de llavors. També els francesos, que ocuparen Menorca entre 1756 i 1763, hi introduïren uns certs aires de *grandeur* versallesca. I així feren habitual el gust per les representacions dramàtiques i els balls de saló. En definitiva, Menorca hagué de rebre, durant el segle de les dominacions francesa i britànica, un bany saludable i vivificant, culturalment tònic, d'Il·lustració, potser amb una anticipació i una modernitat difícilment perceptibles en els altres indrets del seu entorn geogràfic. Mentre la resta de Països Catalans queien sota el centralisme borbònic de Nova Planta, Menorca, a més de conservar els furs i les institucions, la llengua i les franqueses, tenia el privilegi de rebre els primers raigs de la Il·lustració que titil·laven al cor d'Europa. Més tard, entrat el segle XIX, la moda operística no solament s'hi mantingué, ans hi va conèixer una empenta impressionant.

Fora de tota influència il·lustrada, sotmesa Menorca a Espanya des del 1802, els maonesos construïren un teatre per a obres dramàtiques i líriques devers el 1815. Els promotors hi buscaven una doble finalitat social. D'una banda, proporcionar formes cultes d'oci col·lectiu; d'una altra, establir un canal financer per al sosteniment dels serveis de beneficència de la ciutat. Aquest any, el mestre fuster Pere Antoni Femenies, a instàncies de la direcció de la Casa de la Misericòrdia, bastia un teatre provisional. Probablement, era l'adaptació o reforma del vell local que en temps dels anglesos havia servit de teatre en un dels pocs baluards me-

Dalt, vista de les llotges després de la remodelació actual. Al centre i a sota, treballs de reconstrucció de l'escena.

Vista des del terrat del teatre. A l'esquerra, campanar de Santa Maria, i a la dreta campanar del Carme de Maó.

dievals que encara hi havia a Maó. Els historiadors, doncs, creuen que l'escena reformada a l'interior del bastió de la Guàrdia de Dragons podria ser l'antecedent immediat del Principal. Però aquest no arribà fins a l'aparició a Menorca de Giovanni Palagi.

Palagi era un florentí amb aires d'home del Renaixement, és a dir, un individu de vasta i refinada cultura, carregat d'una fortalesa humanística conspícua. Arquitecte, literat i cantant d'òpera, Palagi era a Maó com a director de la companyia que ofería les temporades dels primers anys del XIX. Aleshores, concebé la idea de presentar un projecte de nou teatre per a la ciutat, modern, capaç i acústicament afinat. Proposada a l'administració municipal, la idea obtingué el vist-i-plau el 3 de juny de 1829. L'edifici, aixecat sobre el mateix solar que havia ocupat l'anterior, i del qual s'aprofitaren materials i estructures, fou inaugurat el 15 de desembre al vespre amb l'obra italiana *Cartea, regina di Spagna*, de Giuseppe Saverio Mercadante (1795-1870), un apreciable músic d'Altamura, de la província de Bari, suvora les costes adriàtiques.

Òpera italiana. Ni la presència a Menorca de Palagi ni l'elecció d'una òpera italiana per a iniciar la història del Principal no són

Llevat de l'execució del projecte d'equipament escènic, encara inacabat, les obres de remodelació són gairebé llestes.

fets inexplicables. L'afecció popular a la modalitat italiana de l'espectacle operístic per damunt dels altres era, a tombant de segle, molt accentuada. La hi havia introduïda el músic Joan Bellot Taltavull. Bellot havia passat uns quants anys d'estudis musicals a Nàpols, becat per l'Ajuntament de Maó. Tornat a casa el 1816, va esdevenir un propagador incansable de l'òpera italiana i també l'artífex de la creació de les temporades estables. A partir del 1817 el *bel canto* havia d'entrar, a Maó, en una època brillant i dilatadíssima: pràcticament fins a la guerra del 1936-39, causa de tants i tants de talls esfereïdors en la nostra història.

Entre 1817 i 1917, és a dir, durant els primers cents anys de

temporades d'òpera estables, Maó va conèixer l'estrena de cent disset títols, i una mica més de dues mils representacions. El segle passat, les temporades es perllongaven una mitjana de sis mesos, però podien arribar a deu, com és el cas de la temporada 1846-47. Un any mediocre, més aviat magre, programava unes cinquanta representacions, però no era excepcional que n'hi hagués de vuitanta-nou amb dotze òperes. Així va succeir, per exemple, el 1904-05. L'empenta operística va mantenir aquests nivells absolutament extraordinaris, increïbles per la dimensió poblacional de Maó, i fins de Menorca tota, en el curs del primer terç del segle XX. Després, la plena normalitat de la gran afecció popular no es tornà a recuperar fins a les dècades de l'expansió econòmica del franquisme. Aviat es congruà de bell nou la passió operística, i la societat maonesa fundà l'Associació Amics de s'Opera (1972), que encara existeix i que s'encarrega de preparar anualment una setmana d'òpera.

Tot Menorca mira avui amb expectació comprensible el final de les obres de remodelació de l'històric Principal. Llevat de l'execució del projecte d'equipament escènic, encara inacabat, les obres són gairebé llestes. Començades el setembre del 1996, han tengut un cost de 700 milions de pessetes, una quantitat que fa venir pell de gallina si la comparem amb les 40.000 que n'havia costades el 1829.

Un cop enllestit l'equipament escènic, que costarà uns 130 milions més, el Principal de Maó haurà recuperat tota la seva fabulosa força escènica. Amb tot l'orgull de ser el teatre d'òpera més vell del país, i que ha aguantat dret sense interrupcions, arquitectònicament parlant, potser farà una nova volada fenomenal. Una volada que el portarà, segurament, al segon centenari, el 2029, amb un sentiment ensuperbit perfectament natural.

Miquel Àngel Limón